

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/3--SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.Xojimatov	
Globalashuv sharoitida musiqiy qadriyatlarining estetik ta'sirchanligining o'zgarib borishi va qadrsizlanishi jarayoni.....	442
B.S.Sobirov	
Aktorlik faoliyatini shakllantirishda aktyorlik san'ati xususiyatlari	448
D.A.Yuldasheva	
Yangi O'zbekiston sharoitida madaniyat va san'at sohasi rivojining takomillashuvi	451
I.I.Qirg'izov	
Nomoddiy madaniy meros tarkibiga kirgan shashmaqom janriga aksiologik munosabatning yuksalishi	455
I.T.Yuldashev	
Jamiyat ma'naviy yangilanishi jarayonida miniatyura san'atining o'rni va ahamiyati	459
L.E.Tursunova	
Yangi O'zbekistonda yoshlar estetik madaniyatini milliy musiqa tarbiyasi asosida rivojlantirish vazifalari	462
M.Achildiyeva	
O'zbek musiqa san'ati rivojining tarixiy takomil bosqichlari va yo'llari	468
N.X.Djalalova	
Musiqiy madaniyat-yoshlar estetik tafakkurini yuksaltirishda muhim omillardan biri sifatida	473
N.R.Mansurova	
Raqamli texnologiyalar vositasida talabalarda milliy musiqiy merosni asrashga doir bilimlarini rivojlantirishning texnologik asoslari	478
O.R.Soliyev	
Barokko davrida san'atning o'ziga xosligi	488
R.A.Orziboyev	
Milliy musiqamizga doir Markaziy Osiyo mutafakkirlarining asarlari tahlili	491
R.J.Soxibov	
Naqqoshlikda kompozitsiya va uning qo'llanilishi	495
A.B.Sulaymanova	
The importance of modern innovative pedagogical technologies in teaching engineering graphics	500
U.T.Isakov	
O'zbek xalqi musiqa madaniyatining milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan o'zaro aloqadorligi	503
Z.A.Boboyeva	
Yoshlarning badiiy tasavvuri va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishda tasviriy san'atning o'rni	508
J.Sh.Muydinov	
O'quvchilar ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda musiqa mashg'ulotlarining ahamiyati	511
N.M.Madaminov	
Oliy ta'lim tizimida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirishning ahamiyati	515
M.T.Yunusaliyev	
Akvarel texnikasida noan'anaviy yondashuv	518
D.Q.Oxunova, S.Sh.Hakimova	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy bilimlarni kognitiv idrok etish kompetensiyalarini rivojlantirishning zamonaviy texnologiya va metodlari	524
D.K.Rafikova	
O'quvchilarni kasbga yo'naltrishning pedagogik zaruriyati.....	528
S.H.Mamajonov	
Amir Temur mohir strategik.....	533
D.M.Xolikova	
Talabalarda innovatsion fikrlash ko'nikmalarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	536
O.S.Usmonova	
1-sinf o'quvchilarini mnemotexnika yordamida chiroyli yozishga o'rgatish	544

UO'K: 372.62:371.3.

1-SINF O'QUVCHILARINI MNEMOTEKNIKA YORDAMIDA CHIROYLI YOZISHGA O'RGATISH**ОБУЧЕНИЕ УЧАЩИХСЯ 1 КЛАССА КРАСИВО ПИСАТЬ С ПОМОЩЬЮ MNEMOTEKNIKI****TRAINING 1ST CLASS STUDENTS TO WRITE BEAUTIFULLY USING MNEMOTECHNIQUES****Usmonova Odinoxon Sobirovna**

Farg'ona davlat universiteti Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada mnemotexnika nima ekanligi va u 1-sinf o'quvchilariga qanday yordam berishi haqida fikr mulohazalar keltirib o'tilgan. Bundan tashqari savod o'rgatishning tayyorgarlik davrida o'quvchilarni o'qishga o'rgatish hamda o'quvchilarni harf bilan tanishtirish yo'nalishlari haqida ilmiy asoslar keltirib o'tilgan. Yozuvga o'rgatishda qo'llanadigan mnemotexnik usullar haqidagi ma'lumotlar ham keltirib o'tilgan.

Аннотация

В данной статье рассматривается, что такое мнемотехника и как она может помочь первоклассникам. Кроме того, были даны научные основы обучения учащихся чтению и приобщения учащихся к письму в подготовительный период обучения грамоте. Также даются сведения о мнемонических приемах, используемых при обучении письму.

Abstract

This article discusses what mnemonics are and how they can help first-graders. In addition, the scientific basis for teaching students to read and introducing students to writing during the preparatory period of literacy was given. Information is also provided about mnemonic techniques used in teaching writing.

Kalit so'zlar: mnemonika, mnemotexnika, yozuv texnikasi, o'rganish, usullar, uy vazifasi, tasavvur qilish, assotsiatsiya, zanjir usuli, o'yin, jadval usuli, kalit so'z usuli.

Ключевые слова: мнемотехника, мнемотехника, приемы письма, обучение, методы, домашнее задание, воображение, ассоциации, цепной метод, игра, табличный метод, метод ключевых слов.

Key words: mnemonics, mnemonics, writing techniques, teaching, methods, homework, imagination, associations, chain method, game, tabular method, keyword method.

KIRISH

Bizga ma'lumki, ko'pincha ota-onalar farzandiga berilgan she'rlarni, qoidalarni va ma'lumotlar yodlashga qanday yordam berish kerakligi haqidagi savolga duch kelishadi. Agar maxsus texnikadan foydalanilsa, vazifani soddalashtirish mumkin. Xo'sh bu qanday texnika? Bu mnemonika texnikasi.

Mnemonika (mnemonika texnikasi) xotirani rivojlantiruvchi va ma'lum ma'lumotlarni eslab qolish jarayonlarini osonlashtiradigan usullardir. "Mnemonika" so'zining o'zi qadimgi yunoncha "eslab qolish san'ati" so'ziga borib taqaladi. U tasvirlar orqali axborotni vizuallashtirishga asoslanadi.

METODODLOGIYA

Mnemonika o'quvchilar uchun qanday foyda beradi? Eng avvalo, 1-sinf o'quvchilarining ma'lum vaqt davomida eslab qoladigan ma'lumotlar miqdori ortadi, xotira unumdorligi oshadi hamda ushbu usullardan foydalangan holda o'rganilgan ma'lumotlar tezroq ochiladi. Mnemotexnikadan 1-sinfdan yuqori sinflarda ham foydalanish mumkin. Asosiy mnemonik qurilmalar va ulardan qanday foydalanish haqida to'xtalmoqchimiz.

Mnemotexnikada tasvir qanchalik yorqinroq bo'lsa, u qanchalik ko'p his-tuyg'ularni uyg'otsa, shunchalik yaxshi esda qoladi. Misol tariqasida quyidagilarni tahlil qilishimiz mumkin.

PEDAGOGIKA

Mnemonik jadvallar. Bu rasmi, harfli diagrammalar bo'lib, ular ma'lum bir tartibda amal qiladi. Yorqin g'ayrioddiy assotsiatsiya ma'lumot bilan bog'lanadi va yodlash sodir bo'ladi. Ushbu usul hali katta bo'lmagan kichik maktab o'quvchilari uchun juda yaxshi samara beradi. Mnemonik jadvallar bolaning kichik matnlar bilan ishini soddalashtirishi mumkin, o'qish savodxonligi darslarida she'rlar va matnlarni yodlash va qisqa qoidalarni o'rganish uchun mos keladi.

Mnemonotexnik jadvallarni qanday ishlatish mumkin? Matn bilan ishlashda, bu usul bolaga syujetni eslab qolish imkonini beradi. Buning uchun oldindan tayyorlangan rasmlarni rivoyat mantig'iga muvofiq tartibga solinadi, so'ngra rasmlarni aralashtirib, ularni to'g'ri ketma-ketlikda yig'ishni so'raladi. Tasvirlar asosida syujetni qayta aytib berishni so'raladi. Vaqt o'tishi bilan vazifalarni murakkablashtirish, uzunroq matnlar va murakkabroq syujetlardan foydalanish mumkin. Bolaning o'zi qayta hikoya qilishga yordam beradigan rasmlarni o'ylab topsa va chizsa yanada yaxshi esda qoladi.

She'rlarni yodlashda har bir satr uchun bitta rasm-tasvir bo'lishi kerak. Agar hajm katta bo'lsa, avval matnni qismlarga bo'linadi yoki uning rejasini tuziladi, so'ngra rejaning har bir qismi yoki nuqtasi uchun qismning ma'nosini o'z ichiga olgan assotsiatsiya rasmini tanlanadi. Har bir beriladigan topshiriqlarni o'quvchilar uchun dars jarayonida va uy vazifasi sifatida berish ham mumkin.

O'quvchi yaxshi fikrlashi va dars jarayonida faol ishtirok etishlari uchun nafaqat maktabda balki oilada ham alohida e'tibor qaratilishi lozim. Agar ota-onalar farzandining biror narsani o'rganishini xohlasalar, unga faqat kerak bo'lganda yordam berish uchun ishni o'zi bajarish imkoniyatini berishlari kerak. O'quvchilarga o'zlari vazifani bajarishga qodir ekanliklarini tushunishlariga imkon berish muhimdir. Qoida tariqasida, 1-sinf o'quvchilari uchun bunday tashkiliy yordam talab qilinadi. Kichik yoshli o'quvchilar kattalar tomonidan tashqi nazoratni, o'quvchining ishiga e'tibor berishni va amalga oshirilgan ishlarni muhokama qilish imkoniyatini qadrlashadi.

O'quvchilarga darsdagi topshiriqlarni bajarishda va uy vazifasini tayyorlashda harakatlar ketma-ketligini ko'rsatish kerak: topshiriqni qanday boshlash yaxshiroq ekanligini, qanday materiallar kerakligini(darslik, daftar, o'lchagich va hokazo.), vaqtini qanday boshqarishni (soat yoki qum soatini) o'rgatish mumkin. Tez orada bu algoritm bolaga tanish bo'ladi va u o'zini-o'zi tayyorlay oladi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Mnemonotexnika usulidan foydalanib birinchi sinf o'quvchilari uchun yozishga o'rgatish muhimdir. Chiroyli yozishga o'rgatadigan 5 ta mashq.

Agar yosh o'quvchi uchun darsda ish tezligini ushlab turish qiyin bo'lsa, yozish qiyin bo'lsa, u bilan neyropsixolog tomonidan tavsiya etilgan bir nechta o'yin mashqlarini bajarish kerak. Yozish murakkab psixofiziologik jarayon bo'lib, unda xotira, fikrlash va e'tibor uchun mas'ul bo'lgan miya yarim korteksining turli qismlari o'zaro ta'sir qiladi va biror narsa faollashtirilganda, u odatda rivojlanadi.

Yozish vaqtida retikulyar faollashtiruvchi tizim deb ataladigan tizim ishga tushadi, miyadagi neyronlar tarmog'i tashqaridan kelayotgan ma'lumotlarni filtrlaydi va ma'lum bir vazifaga maksimal konsentratsiyani beradi.

Qo'lda yozilgan narsa yaxshiroq esda qoladi, chunki bu ma'lumot miya tomonidan eng muhimi sifatida qabul qilinadi.

Chiroyli, hatto qo'l yozuvi ham qo'l-ko'zni yaxshi muvofiqlashtirish, yaxshi rivojlangan fazoviy tushunchalar va bir faoliyat turidan ikkinchisiga tez o'tish qobiliyatini anglatadi.

Yozish ham o'qish kabi tahlil va sintez ko'nikmalarini yaxshilaydi. So'zdan nusxa ko'chirishda bolalar uni bo'g'in bo'yicha takrorlaydilar (o-na; da-la) — bu o'qish, bo'g'inlash, imlo va fonetik ko'nikmalarni shakllantirish uchun muhimdir.

1-mashq. "Biz ikkala qo'l bilan chizamiz". Ushbu mashqni har qanday joyda bajarish mumkin. Oilada qog'oz va qalam bo'lmasa ham, qum yoki don ustida chizishga taklif qilish mumkin. Birinchi ustun qo'l bilan chizishni boshlanadi va keyin bir vaqtning o'zida ikkala qo'l bilan chiziladi. Keyin esa, oddiydan murakkabga o'tiladi. Birinchisi — chiziqlar egri, to'lqinli, yoylar, zigzaglar. Keyin vazifani murakkablashtiriladi va geometrik shakllarga o'tiladi. Eng qiyin daraja – bu naqsh va obyektlar.

2-mashq. "Qayg'uli va tabassumli smayl". Qog'oz varag'ini devorga yoki doskaga yopishtiriladi. Varaqni yarmiga bo'lish uchun markazdan pastga vertikal chiziq tortiladi. Kulgichga

bir vaqtning o'zida bir qo'l bilan, keyin ikkinchi qo'l bilan tabassum chiziladi. Keyin ikkala qo'l bilan bir vaqtning o'zida. Tabassumni turli yo'nalishlarda, qo'llarini ko'tarmasdan bir necha marta takrorlanadi.

3-mashq. "So'zni shifrlash" mashqi. Biz "a" harfi bilan bir nechta so'zlarni yozamiz. Masalan, "archa", "ayiq", "arra". O'quvchiga barcha "a" unillarini "+" belgisi bilan almashtirishga ruxsat beriladi, ya'ni bu so'zlarni shifrlanadi. Shifrlash boshqa o'yinchiga o'tkazilishi kerak. U maxfiy agentdan kelgan xatni ochib bera oladimi? Keyin yangi so'zlarni olishi va boshqa harflarni shifrlashi kerak.

4-mashq. "Xat yashiringan" mashqi. Oddiy matnning bir bo'lagini chop etiladi va o'quvchidan faqat "a" harfini izlash va kesib tashlash so'raladi. Keyin vazifani murakkablashtiriladi: barcha "r" harflarini topib, aylana olishi, barcha "c" ni kesib tashlashingiz va "y" ning tagiga chizishi kerak.

5-mashq. "Tanaga chizish" mashqi. O'quvchiga so'z yoki harfni barmog'i bilan organiga yoki kaftiga yozishiga ruxsat beriladi (agar kaftida bo'lsa, yuz o'girishi yoki ko'zini yumishi kerak). Keyin ishtirokchilar joylarini o'zgartiradilar. So'zlarni hal qilishda ko'pincha kulgili holatlar sodir bo'ladi. Sog'liq uchun kulish kerak, chunki dofamin gormoni kognitiv jarayonlarga bevosita bog'liq bo'lib, u o'rganishni rag'batlantiradi va tezlashtiradi. O'rganish qiziqarli bo'ladi.

XULOSA

Bir so'z bilan aytganda, Mnemotexnika - muloqot va ta'lim jarayonida nutqni mustaqil ravishda rivojlantirishga qodir. Texnologiyadan foydalanish samaradorligi ma'lum shartlarga bog'liq. Masalan, vizual modellashtirishning turli usullaridan foydalanish. Monologik nutqning eng qiyin turi tasviriy hikoyani yig'ish va ijodkorlik elementlari bilan qayta hikoya qilishdir. Bunda o'quvchi mavzuning belgilarini ajratib ko'rsatishga qodir bo'lishi kerak. Ta'riflovchi hikoyani tuzish bosqichida ular so'zlarni bildiruvchi belgilarni mnemonik jadvalarga kiritishadi. Masalan, savol belgisi yoki qaysidir narsaning tasviri ko'rinishidagi belgini ko'rganlarida, o'quvchilardan obyekt yoki obyektning nomlash so'raladi. Keyin bolalar rangni belgilashadi. Bundan tashqari, mnemojadvallardan foydalanish yordamida quyidagilarga erishiladi: atrofdagi dunyo haqidagi bilim kengaydi; lug'at boyligi oshadi; uyatchanlikni yengishadi; o'zlarini erkin tutishni o'rganadilar. Yuqorida aytilganlarning barchasi kichik yoshli boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun muayyan turdagi nutqni rivojlantiruvchi faoliyatdir.

Xulosa qilib aytganda, mnemotexnikadan foydalanish nafaqat 1-sinf o'quvchilari uchun, balki, 2-4-sinf o'quvchilari uchun beriladigan turli xil asarlarni o'rganish jarayonida ham qo'llash juda o'rindir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. G'ulomova X., Yo'ldasheva Sh. " Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi " ma'ruza matnilarini T., 2006 yil
2. " Boshlang'ich sinflarning takomillashtirilgan davlat ta'lim standarti " Boshlang'ich ta'lim 2006 , 5- son .
3. " Boshlang'ich ta'lim takomillashtirilgan o'quv dasturi " Boshlang'ich ta'lim 2006 , 5- son .
4. Hudoberganova M. " Bayonlar to'plami " Toshkent 1995
5. O'rta umumiy ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturlari.
6. V. A. Kozarenko darslik Mnemonika Moskva 2007 yil.
7. Mnemonikon sayti (<http://www.mnemotexnika.narod.ru>)
8. Usmanova, O. S. (2022). National curriculum and new generation mathematics textbook. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(2), 11-16.
9. Sobirovna, U. O. (2022). The Use of Mnemotechniques in Teaching Younger Schoolchildren. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 6, 446-450.
10. Sobirovna, U. O. (2022). The Use of Mnemo Technique in the Textbook of Primary School Native Language and Reading Literacy. *International Journal of Culture and Modernity*, 17, 421-426.
11. Usmanova, o. S. (2022). A textbook on native language and reading literacy, created on the basis of the national curriculum. *Asia pacific journal of marketing & management review issn: 2319-2836 impact factor: 7.603*, 11(10), 48-54.
12. Usmanova Odinakhon Sobirovna. (2022). National curriculum and new generation mother tongue and reading textbook. *Innovative technologica: methodical research journal*, 3(10), 176-183. <https://doi.org/10.17605/osf.io/nmbxr>
13. Sobirovna, U. O. 1-sinf o'qish kitobidagi she'rlarni o'quvchilarga o'rgatish uslubiyoti. *vashington. Innovation in the modern education system*, 1, 206-209.
14. Usmanova Odinakhon Sobirovna. (2023). The use of mnemonics in teaching primary school children their native language and reading literacy. *Academia science repository*, 4(05), 35-45.
15. Usmonova, O. (2023). 1-sinflarda ona tili va o'qish savodxonligini o'rgatish va ta'lim tizimda samaradorlikka erishish. *Академические исследования в современной науке*, 2(11), 10-12.